

فریدون رهنما

فقط سینما و همین

www.ketab.ir

گفتگوها

دوم خرداد ۱۳۹۹ با صفحه‌آرایی نادر قبله‌ای
در ۵۰۰ نسخه آماده شد .
چاپ خاتم نو ، صحافی سپیدار

سیرشناسیه : رهنما، فریدون، ۱۳۵۴-۱۳۰۹.
عنوان و نام پدیدآور : فقط سینما و همین / گفتگوها / فریدون رهنما
/ زیر نظر فریده رهنما.
مشخصات نشر : تهران : نشو دانه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری : ۱۸۸ ص. (مجموعه رنگی).
فروست : مجموعه آثار فریدون رهنما؛ ۴.
شابک : 7 - 8 - 90233 - 600 - ISBN 978
وضعیت فهرست نویسی : فیا.
موضوع : رهنما، فریدون، ۱۳۵۴-۱۳۰۹ — مصاحبه‌ها.
موضوع : Rahnéma, Férydoun — Interviews
موضوع : سینما — ایران — تهیه‌کنندگان و کارگردانان — مصاحبه‌ها.
موضوع : Motion picture producers and directors — Iran — Interviews
شناسه افزوده : رهنما، فریده، ۱۳۱۳ -
رده بندی کنگره : 1998 / 2PN
رده بندی دیویی : ۷۹۱ / ۴۲۰۲۳۳۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی : ۵۸۴۱۵۱۸

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۲۳۳-۸۷
www.nashredaneh.com

ISBN-978-600-90233-8-7

9 786009 902387

یادداشت ناشر

کتاب چهارم از مجموعه آثار رهنما پیش روی شماست .
فاصله آمدن تا رفتن او چندان نبود اما آنچه گفت ، نوشت ، سرود و ساخت چندان است که می توان درباره اش کتاب ها نوشت و سخن ها گفت . شاید آنها که او را از نزدیک دیده یا زمانی شاگردش بودند برای همین بوده که اصرار داشته اند کتابی درباره اش چاپ و منتشر کنند یا چاپ و منتشر شود . اما این گونه «درباره نویسی ها» آیا می تواند ما را به سرچشمه رهنمون شود آن هم وقتی که دسترسی به اصل منبع یا آثار و دستاوردهای شخص موردنظر ، به سختی امکان پذیر است ؟

انتشار کتاب درباره رهنما بی تردید بسیار لازم است اما تنها آنگاه که همه یا دست کم بخشی از آثار او در دسترس باشد . از جمله همین دفتر یعنی مجموعه گفتگوهایی که از ۱۳۳۸ تا ۱۳۵۰ با فریدون رهنما انجام شده است . این دفتر بسیاری از نظریه های رهنما درباره سینما و نقد (به گزینی) و همچنین تعبیر او از مفاهیمی چون مسئولیت ، تاریخ ، اسطوره ، عشق و ... را در اختیار جویندگان می گذارد . تعبیرهایی جاندار و جانبخش .
برای نمونه تعبیر او از عشق ، و رمزگشایی از آن با عبارت «شناسایی عاشقانه»

در زمانه‌یی که این «فن شریف» از شدت استعمال ناروا معمولاً هیچ طنینی را در انسان پدید نمی‌آورد ، رساندن آب است به لب تشنهٔ عاشقان راستین و مهجور . چنین است تعبیر او از «وارستگی» ، «ویرانگی» ، «جنگ» ، و ...

به جز این دفتر ، مصاحبه‌هایی که به زبان‌های انگلیسی و فرانسه با رهنما انجام شده ، در دفتری دیگر چاپ و منتشر خواهد شد .

شکوفه شهیدی

پاییز ۱۳۹۸

www.ketab.ir

فهرست

۱۱	فریده رهنما	درباره این کتاب
۱۹		۱۳۳۸
۲۹	Interview filmé de Férydoun Rahnéma	۱۳۳۹ / ۱۹۶۱
۳۳	مباحثه تلویزیونی در پاریس (ترجمه فارسی)	۱۹۶۱ / ۱۳۳۹
۳۵		۱۳۴۱
۵۱		۱۳۴۴
۵۷	با کریم امامی	۱۳۴۴
۶۹	با پرویز کیمیای	۱۳۴۴
۸۵		۱۳۴۵
۸۹		۱۳۴۵
۹۵	با ایرج گرگین	۱۳۴۵
۱۰۹	با احمد فاروقی	۱۳۴۶
۱۱۷	با محمدرضا اصلانی	۱۳۴۶
۱۴۷	با نصیب نصیبی	۱۳۴۶
۱۷۵		۱۳۴۷
۲۰۵	با پرویز اسلامپور	۱۳۴۸
۲۳۹	با رضا سهرابی	۱۳۴۹
۲۵۵	با نصیب نصیبی	۱۳۵۰

درباره این کتاب

این مصاحبه‌ها از سال ۱۳۳۸، کمی پیش از ساختن فیلم تخت جمشید آغاز می‌شود و تا سال ۱۳۵۱ که آخرین فیلمش، *پسر ایران* ... را می‌ساخت ادامه دارد. در طول این سال‌ها، او گاهی غیرمستقیم به فیلم‌های خود اشاره می‌کند اما نه برای توضیح فیلم که این کار را وظیفه ناقدان - یا به گفته خودش «به‌گزینان» - می‌داند. درباره چگونگی فیلم‌هایش می‌گوید: «خوش ندارم درس چگونه دیدن و چگونه شنیدن بدهم. به‌ویژه درباره فیلمی که خود ساخته‌ام»^۱.

در همه این مصاحبه‌ها چند موضوع را پیش می‌کشد اما تکیه او بیشتر بر پدیدآوردن «جریانی» با اندیشه ایرانی در سینمای ایران است بی‌آنکه زیوری ایرانی‌نما به شکل سماور و کلاه نم‌دی را به کار گیرد یا به ذکر مستقیم ادب ایرانی با جلوه‌هایی مدرن‌وار بپردازد. حتی در فیلم *سیاوش*

۱. با محمد رضا اصلانی، ص. ۱۵۵.

در تخت جمشید ، برداشتی که او از این داستان دارد و خود داستان شاهنامه ، به هم پیوند می خورد و در فیلم ، با بعدی دیگر رو به رو می شویم . او اندیشه مرز را مطرح می کند . یعنی همه گونه مرزی که میان مردمان هست . کسانی با آنکه درگیر مرزها هستند اما آن را باور دارند . سیاوش می کوشد از نیروی این مرز بکاهد .

این جهان بینی را فریدون در بیشتر نویسندگان و اندیشندگان پیشین ایران می یابد . البته نه به معنای بازگشت تاریخی بلکه «نوعی بازگشت به سنت ایستادگی و شکیبایی گذشتگانمان»^۱ جستجوی او در این زمینه ، به گفته خودش ، ربطی به ضباطی یا کار ثبت احوال یا تقلید ندارد ، بلکه از این راه می توانیم وضع امروز را بهتر دریابیم و در مورد سینما امکان دارد زبانی تازه و پیشرو پدید آید .

موضوع دیگری که مطرح می کند مسأله تجاری فیلم و صنعت سینماست . در نظر او این مسأله در همه جا وجود داشته و مختص کشور ما نیست اما بودند سینماگرانی استقلال جو که در برابر قدرت ها و ضرورت های مالی پایداری کردند . «... همه جا مسأله تجاری فیلم مطرح بوده است . و نیز این که فیلم باید بازدهی داشته باشد و این که فیلم را برای تماشاگران می سازند و همه این حرف هایی که اکنون باب روز است و در همه مجله ها به چشم می خورد . نمونه های بسیار هست از استقلال جویی ها و پایداری های سینماگران در برابر قدرت ها و بایستگی های مالی که بر

۱ . با ایرج گرگین ، ص ۱۰۴ .

صنعت سینما همیشه فرمان می‌رانده است و هم‌اکنون نیز فرمان می‌راند. آنچه در جهان می‌بینیم و از نظر هنری ما را خشنود می‌سازد نتیجه همین پایداری‌ها است. می‌بایست اشتروهایم‌ها، گرمیون‌ها و بسیاری دیگر محکوم به شکست یا سکوت شوند تا امروز برسون‌ها پدید آیند... از آلن رنه بخواهید ماجرای شکست تجاری موریپل را برایتان بگویند... از رنه کلیمان بپرسید چرا فیلم بازی‌های ممنوع دو پایان دارد... پس این‌ها همه بوده است و باز نیز هست.^۱

پافشاری او بر نقد سالم و روشن با پیش‌زمینه دانش سینمایی و نیز پشتیبانی او از نیروهای جوان و ناشناخته که تازه شکل می‌گرفتند اما دست‌اندرکاران سینما در بجه‌ها را به رویشان بسته بودند سبب شد که در میان بازرگانان سینما، کاسبان هنری و نیز در میان «سینمابنویس‌ها» دشمنانی پیدا کند. این به اصطلاح «ناقدان» فیلم‌های تاریخ سینما را ندیده بودند و تنها درباره فیلم‌هایی که در مجله‌های انگلیسی و آمریکایی مطرح می‌شد مطالبی رونویسی می‌کردند. برخی از آنان هنوز پس از ۵۰ سال، به کارشان ادامه می‌دهند و در مجله‌های موسمی، با رنگ و روغنی تازه‌تر و جنجالی‌تر، این روش را دنبال می‌کنند...

در مصاحبه‌یی با اشاره به این‌گونه شهرت‌طلبی و دسته‌بندی می‌گوید: «هنر و ادب این سرزمین، تبدیل به کار حجره‌داری شده است... در واقع، این حجره‌ها به شکل آژانس یا شرکت تبلیغاتی شهرت درآمده

است ... با اینهمه ، اطمینان دارم دوران این «سینما نویسی» با پدید آمدن نقد راستین سپری خواهد شد . آنگاه ، سینمای ایران یکی از پایه‌های از دست رفته خود را باز خواهد یافت ... همیشه نادانی و حماقت دست در کار بوده است . فراموش نکنید که به شکل یکدست نبوده است . باز رویدنی در کار بوده است . هر چند نازک ...^۱

در این مصاحبه‌ها چندین بار نیز به شعر اشاره می‌کند ، که همیشه برایش مطرح بود . پیش از آنکه دست به کار سینمایی بزند از شعر آغاز کرده و چند دفتر شعر او در فرانسه به چاپ رسیده بود . می‌گوید اگر مردم ما شعر بسنجین و دشوار حافظ را پذیرا می‌شوند چرا باید در سینما به آنان کارهای مبتذل و تخیلی ارائه داد ؟ «بیاندیشیم که یک خواننده باشعور شعر به همان اندازه تاریخ شعر مؤثر تواند بود که یک شاعر مبتکر»^۲ . و در جای دیگری می‌گوید : «این ما نیستیم که کشف می‌کنیم . حالتی است در ما که به کشف می‌انجامد ... اگر مکاشفه شعری - به عمد نمی‌گوییم کشف یا اکتشاف - بجا است و باید باشد ، معنایش آنست که شعر بی این مکاشفه ، رو به نابودی است اما هر به ظاهر کاشفی نمی‌تواند مظهر این مکاشفه قلمداد شود .^۳

چگونگی پدید آوردن بخش پژوهش در سازمان تلویزیون ملی ایران ، از دیگر موضوع‌هایی است که در این مصاحبه‌ها به آن اشاره می‌کند .

۱ . با پرویز اسلامپور ، ص ۲۱۷ و ۲۳۳ - ۲۳۴ .

۲ . با محمد رضا اصلانی ، ص ۱۲۴ .

۳ . با پرویز اسلامپور ، ص ۲۲۹ .